

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра ФІНАНСІВ
(найменування кафедри)

**РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавра**

зі спеціальності 07072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за бакалаврською програмою Фінанси, фінансовий менеджмент та
страхування

на тему: **«Система оподаткування фізичних осіб та шляхи її
удосконалення»**

Виконавець:

студент 41 групи ФФБС

Федоренко Іван Олександрович
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., доцент кафедри фінансів
(науковий ступінь, вчене звання)

Логвіновська Світлана Іванівна
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

ОДЕСА-2023

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність. Дослідження оподаткування фізичних осіб є актуальним і важливим, оскільки податкова система для громадян може мати значний вплив на їх доходи, поведінку та загальну економічну ситуацію в країні.

Такі дослідження можуть допомогти у виявленні та аналізі різних аспектів оподаткування фізичних осіб, включаючи ефективність та справедливість податкової системи, вплив податкових ставок та інших елементів податків на вирівнювання доходів населення, відношення громадян до оподаткування, а також уможливити порівняння податкових систем різних країн та розроблення пропозицій щодо їх поліпшення. Актуалізують дослідження оподаткування фізичних осіб можливості проведення аналізу впливу податкових змін на рівень споживання, економічне зростання та державний бюджет. Такі дослідження можуть бути корисним для центрального уряду держави та місцевих урядів, політиків, що мають намір змінити податкову систему, а також для бізнесу, що впливає на стан економіки та податкову політику.

Отже, дослідження оподаткування фізичних осіб є важливим і актуальним завданням, що допомагає зрозуміти різні аспекти податкової системи та сприяє розвитку ефективної та справедливої податкової політики в країні.

Проблематика оподаткування населення, особливо доходів та майна визначається тривалими етапами розвитку. Найвідоміші класики політичної економії (Ф. Кене, А. Сміт, П. Самуельсон, А. Пігу, Д. Рікардо, Дж. С. Мілль, У. Петті, А. Маршалл тощо) заклали теоретичне підґрунтя відносин праці та капіталу, розподілу та перерозподілу ресурсів на оплату праці, індивідуального прибуткового оподаткування громадян, оподаткування інших доходів населення країни.

Наразі і вчені в Україні не залишають дослідження проблематики оподаткування фізичних осіб. Серед них ми можемо пригадати Волохову І., Волкову О., Дубовик О., Діброву О., Логвіновську С., Мартинюк І., Шикіну Н. тощо.

Мета кваліфікаційної роботи полягає в дослідженні теоретичних аспектів оподаткування фізичних осіб, аналізі ефективності цієї системи та в обґрунтуванні практичних рекомендацій відносно покращення її функціонування в Україні.

Задля досягнення цієї мети бакалаврського дослідження були поставлені та вирішені такі завдання:

- розглянута економічна сутність податків з фізичних осіб;
- окреслені історичні корені оподаткування громадян;
- визначені особливості чинної системи оподаткування фізичних осіб в Україні;
- проведений аналіз формування доходів бюджетів за рахунок оподаткування громадян в Україні;
- проведений аналіз надходжень податків з фізичних осіб до місцевих бюджетів України;
- здійснене оцінювання результативності фіскальної та регулюючої ролі податків з фізичних осіб;
- розглянутий зарубіжний досвід справляння податків з громадян;
- запропоновані вектори модернізації системи оподаткування фізичних осіб в Україні.

Об'єктом дослідження є економічні відносини, що виникають під час сплати податків населенням до бюджетів усіх рівнів.

Предметом дослідження є система оподаткування фізичних осіб в Україні.

Методи дослідження. Метод дедукції та індукції при дослідженні сутності податків з фізичних осіб, історичного та логічного при дослідженні історичних коренів оподаткування громадян, діалектичний метод пізнання

фінансових відносин стосовно стягнення податків з фізичних осіб до бюджетів усіх рівнів. Під час аналізу формування бюджетів за рахунок податків з фізичних осіб, формування бюджету Одеської міської територіальної громади, оцінювання результативності та ефективності діючої системи оподаткування фізичних осіб використовувався метод порівняння, синтезу, аналізу, табличного та графічного подання результатів дослідження; при прогнозуванні надходження податку на доходи фізичних осіб до бюджетів використано метод кореляційно-регресійного аналізу.

Інформаційною базою є Податковий кодекс України, Бюджетний кодекс України, додаткова законодавча та нормативна база з питань оподаткування фізичних осіб в Україні, аналітичні та статистичні матеріали Державної служби статистики України, Міністерства фінансів України, Державної казначейської служби України, Державної податкової служби України, їхніх територіальних підрозділів, статистичні дані щодо оподаткування фізичних осіб в зарубіжних країнах, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, присвячених проблематиці дослідження прибуткового, майнового та іншого оподаткування фізичних осіб в Україні та в розвинутих зарубіжних країнах.

Обсяг та структура роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (55 найменувань) та додатків на 2 аркушах. Загальний обсяг роботи становить 80 сторінок. Основний зміст викладено на 61 сторінці. Робота містить 11 таблиць, 17 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

у першому розділі **«ТЕОРЕТИЗАЦІЯ ОПОДАТКУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ»** розглядається економічна сутність податків з фізичних осіб, принципи оподаткування та функції податків з громадян. Досліджені

історичні корені оподаткування громадян. Досліджені правові аспекти оподаткування доходів, майна фізичних осіб в Україні;

у другому розділі **«ПРАГМАТИКА ОПОДАТКУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ»** розкриті особливості формування доходів бюджетів за рахунок оподаткування громадян в Україні. Проаналізовані надходження податків з фізичних осіб до місцевих бюджетів України. Проведена оцінка результативності фіскальної та регулюючої ролі податків з фізичних осіб;

у третьому розділі **«НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОПОДАТКУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ»** проведено дослідження зарубіжного досвіду щодо оподаткування громадян. Здійснено прогнозування обсягів надходжень податку на доходи фізичних осіб до бюджетів. Розроблені напрями вдосконалення системи оподаткування фізичних осіб в Україні.

ВИСНОВКИ

Ця кваліфікаційна робота бакалавра полягає в дослідженні теоретичних аспектів оподаткування фізичних осіб, аналізі ефективності цієї системи та в обґрунтуванні практичних рекомендацій відносно покращення її функціонування в Україні. Головні більш загальні теоретичні та практичні здобутки проведеного дослідження полягають у наступних результатах.

Фізичні особи сплачують значні обсяги зароблених коштів зі своїх кишень до бюджетів усіх рівнів. В 2022 році тільки податків з доходів фізичних осіб вони сплатили до бюджету 420,7 млрд. грн. Фізичні особи сплатили зі своїх доходів в 3,2 рази більше податків, ніж юридичні зі своїх прибутків. Фізичні особи також сплачували нарівні із юридичними особами місцеві податки та збори. Громадяни фактично виявилися платниками

податків на споживання, що врешті-решт були сплачені в ціні товарів, робіт та послуг.

Середній показник сплат податку на доходи фізичних осіб до бюджетів усіх рівнів за 2001-2008 роки складав 4,5% ВВП. Впродовж 2009 - 2013 років середній показник зростає на 0,3 відсоткові пункти. Протягом наступних сім років середнє значення надходжень ПДФО до бюджетів всіх рівнів – 6,1% відносно обсягу номінального ВВП відповідно. В 2022 році реальний ВВП скоротився на 30,4%, проте номінальний ВВП скоротилося на 4,9%. Надходження податку на доходи фізичних осіб все одно зростали – це привело до збільшення відносного показника ПДФО до 8,1%. Податкове навантаження за типом бази оподаткування в Україні та країнах ЄС, дослідження якого ми провели, свідчить про низьке податкове навантаження на працю в Україні порівняно із середнім таким значенням по країнах Європейського союзу.

Ми проаналізували динаміку надходжень податку на доходи фізичних осіб. Ця тенденція – зростаюча, не звертаючи увагу на скрутний стан в економіці. Ми пропонуємо лінійну модель тренду. Достовірність такої моделі - 99,4%. Це дозволяє із упевненістю прогнозувати надходження податку на доходи фізичних осіб у 2023 році на рівні 473,94 млрд. грн.

Ми також проаналізували структуру надходжень податку на доходи фізичних осіб та військового збору в розрізі платників податків. В 2022 році частка податку на доходи фізичних осіб, сплачена із заробітної плати зменшується. Проте, ми можемо спостерігати суттєве зростання частки податку на доходи фізичних осіб з грошових виплат військовослужбовцям.

Дані про платників, залучених до праці за різними видами діяльності говорять про те,що основними платниками ПДФО залишаються бюджетні установи, неприбуткові комунальні підприємства охорони здоров'я. значну питому вагу сплачують до бюджетів працівники підприємств оптової та роздрібної торгівлі, транспорту, складського господарства, служб доставки тощо.

Основним доходним джерелом місцевих бюджетів був та залишається податок на доходи фізичних осіб. До місцевих бюджетів в 2022 році та в 2023 році він зараховується в частині:

- 64% - до бюджетів територіальних громад;
- 10% - до обласних бюджетів.

Виключенням є місто Київ з великою кількістю платників податку на з найбільшою, серед усіх регіонів України, середньою заробітною платою.

До місцевих бюджетів фізичні особи також сплачують єдиний податок. Структура сплат єдиного податку до доходів місцевих бюджетів в розрізі платників у 2018 – 2022 роках проаналізована нами під час цього дослідження. В 2022 році фізичні особи сплатили 32,9 млрд. грн. єдиного податку. Порівняно із попереднім роком сплати зменшилися на 1,9 млрд. грн. Зменшилася і частка сплат єдиного податку фізичними особами відносно загальної суми надходжень цього податку.

Фізичні особи, крім єдиного податку, серед місцевих бюджетів сплачують, одночасно із юридичними особами, податок на майно. Цей податок має декілька складових.

I. Податок на нерухоме майно, яке відрізняється від земельної ділянки. Фізичні особи сплачують за житлову та нежитлову нерухомість. За житлову нерухомість фізичні особи в 2022 році сплатили 448,2 млн. грн. Це значно нижче показника попереднього року. За таку ж нерухомість рік тому фізичні особи сплатили до місцевих бюджетів 835,7 млн. грн.

II. Наступна складова податку на майно – плата за землю, яка включає земельний податок та орендну плату за землю, які сплачуються до місцевих бюджетів фізичними та юридичними особами. Так, земельний податок в 2022 році сплачений фізичними особами в сумі 1,4 млрд. грн. Це склало 4,7% загальної суми плати за землю. Це значно нижче частки за попередні роки. Максимальна частка була у 2020 році – 6,3%, мінімальна – у 2022 році.

III. Наступною складовою податку на майно є транспортний податок. Його сплачують до бюджетів територіальних громад фізичні та юридичні

особи. В 2018 та 2019 роках транспортний податок переважно до бюджетів територіальних громад сплачували фізичні особи. Ситуація змінилася в 2020 році, з якого лідерство перейшло юридичним особам. Значне зменшення надходжень цього податку пов'язане із несуттєвим зростанням ставок податку. В деяких територіальних громадах ставка податку за ці роки навіть не змінилася. Тверда фіксована ставка у гривнях має змінюватися залежно від зростання цін на товари та послуги. Це і збільшить надходження цього податку до бюджетів територіальних громад.

Фізичні особи сплачують до бюджету, крім місцевих податків (єдиного податку та податку на майно) місцеві збори.

В 2022 році фізичні особи сплатили до бюджетів територіальних громад 16,3 млн. грн. збору за місця для паркування транспортних засобів. Це дуже незначна сума сплат, яка порівняно із 2021 роком ще й зменшилася. Юридичні особи лідують у сплаті цього збору до місцевих бюджетів через лідерство у влаштуванні місць паркування транспортних засобів.

Основними платниками туристичного збору є податкові агенти – юридичні особи, хоча фактичне податкове навантаження, як і щодо збору за місця для паркування транспортних засобів, несуть фізичні особи.

В 2022 році до бюджету Одеською міською територіальною громадою надійшло 6471,3 млн. грн. податку на доходи фізичних осіб. Це більше, ніж надходження попереднього року на 832,4 млн. грн. На 2023 рік було спрогнозовано отримати до бюджету Одеською міською територіальною громадою 6353,7 млн. грн.

Дослідження зміни номінальних доходів населення та зміни надходжень податку на доходи населення обумовили розрахунок ефективної ставки податку на доходи фізичних осіб. В 2022 році ефективна ставка податку на доходи фізичних осіб склала 9,22% - максимальне значення за період, який ми обрали для проведення нашого дослідження.

При дослідженні нами звернено увагу, що фактично фізичні особи при придбанні товарів та послуг сплачують податок на додану вартість своїм

продавцям. І лише ці останні перераховують його до бюджету. Фактичне податкове навантаження від сплати податку на додану вартість несуть фізичні особи під час споживання. Ми спробували розрахувати ПДВ, що фактично сплатило населення залежно від своїх кінцевих споживчих витрат та порівняли із фактичними обсягами надходжень ПДВ до Державного бюджету.

Оскільки основним податком, законодавчо визначеним платником якого є фізичні особи є податок на доходи фізичних осіб, ми спробували спрогнозувати його надходження до бюджетів усіх рівнів. Ми використали прогнози Уряду України.

В результаті проведеного аналізу ефективності чинної системи оподаткування нами було виявлені численні суттєві проблеми. Ми виділили головні з них. Також запропонували шляхи вирішення цих проблем, використовуючи результати нашого дослідження зарубіжного досвіду оподаткування фізичних осіб.

АНОТАЦІЯ

Федоренко І.О. «Система оподаткування фізичних осіб та шляхи її удосконалення»

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності
«07072 Фінанси, банківська справа та страхування»

(шифр та назва спеціальності)

за освітньою програмою «Фінанси, фінансовий менеджмент та страхування».

(назва освітньої програми)

Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2023.

У роботі розглядається економічна сутність податків з фізичних осіб, принципи оподаткування та функції податків з громадян. Досліджені історичні корені оподаткування громадян. Досліджені правові аспекти оподаткування доходів, майна фізичних осіб в Україні. Розкриті особливості формування доходів бюджетів за рахунок оподаткування громадян в Україні. Проаналізовані надходження податків з фізичних осіб до місцевих бюджетів України. Проведена оцінка результативності фіскальної та регулюючої ролі податків з фізичних осіб. Проведено дослідження зарубіжного досвіду щодо оподаткування громадян. Здійснено прогнозування обсягів надходжень податку на доходи фізичних осіб до бюджетів. Розроблені напрями вдосконалення системи оподаткування фізичних осіб в Україні.

Запропоновано: введення прогресивної шкали ставок ПДФО; запровадження неподаткового мінімуму доходів громадян; збільшення доходів населення; зменшення податкового навантаження на споживання громадян тощо.

Ключові слова: податки з фізичних осіб, індивідуальний прибутковий податок, податок на доходи фізичних осіб, майнове оподаткування громадян.

ANNOTATION

Fedorenko I.O. «The system of taxation of natural persons and ways of its improvement»

Qualification work for obtaining a bachelor's degree in the specialty "07072 Finance, banking and insurance"
(code and name of specialty)
under the educational program "Finance, financial management and insurance".
(name of educational program)

Odesa National University of Economics. - Odesa, 2023.

The work examines the economic essence of taxes on individuals, the principles of taxation and the functions of taxes on citizens. The historical roots of taxation of citizens are studied. The legal aspects of taxation of income and property of natural persons in Ukraine have been studied. The peculiarities of the formation of budget revenues due to taxation of citizens in Ukraine are revealed. Analyzed tax receipts from individuals to local budgets of Ukraine. An assessment of the effectiveness of the fiscal and regulatory role of taxes on individuals was carried out. A study of foreign experience in taxation of citizens was conducted. Forecasting of the amount of personal income tax revenues to the budgets has been carried out. Areas of improvement of the system of taxation of natural persons in Ukraine have been developed.

Proposed: introduction of a progressive scale of personal income tax rates; introduction of tax-free minimum income of citizens; increase in population incomes; reducing the tax burden on citizens' consumption, etc.

Keywords: taxes on individuals, individual income tax, income tax of individuals, property taxation of citizens.